”Gode dager gir bedre liv” – et intervju med Finn Schjøll

Ved Arne Thorvik

Det var lett å finne fram. Blomsterdekorasjonene på altanen var synlige på lang avstand. Tre trapper opp, og blomsterhandleren tar vennlig imot mens han snakker i telefonen, litt hektisk. Det skal være selskap her i kveld. Tolv gjester er bedt.

Vi har satt oss ned ved et langbord, og intervjuet kan begynne. ”Suicidologi” gir nokså alvorlige assosiasjoner, så jeg innleder med et forsøk på å være litt humoristisk. Om blomster kan bli suicidale?

- Nei, men hvis du omgir deg med blomster så ser du veldig lett hvordan livet fungerer, fra de spirer til de visner ned. Så jeg er vant til å følge livsløp.

Forskning fra USA tyder på at unge homofile har en øket suicidrisiko. Norsk forskning er ikke entydig på dette. Kommentarer?

- Jeg skjønner at det kan være vanskelig for mange. Det å være ung er jo vanskelig i seg selv. Omgivelsene er nok her som ellers helt avgjørende. Foreldre og skole. Av og til får jeg meldinger fra noen som har det vanskelig, og så prøver jeg å bidra så godt jeg kan. For unge homofile er det stort sett angsten for hva mor og far vil si. Angsten for de andre. Det er ikke så veldig mye angsten for seg selv, mer at man er redd for å såre eller skuffe folk. Det er lettere hvis det har vært en aksept i oppvekstmiljøet, for eksempel hvis dine foreldre har hatt homofile venner. Jeg kan uansett trøste alle, og si: Det å være homofil, det kan du leve med.

- Fram til 1972 var homofil praksis forbudt ved lov. Jeg håper og tror vi opplever en utvikling og bedring i synet på homofili. Med det kroppshysteriet vi lever i, tror jeg for eksempel at det kan være vel så traumatisk å være sterkt overvektig som å være homofil.

Mange har beskrevet at det å være homofil tidligere var en trist skjebne...

- Selv har jeg ikke merket så mye til det. Jeg vokste opp i et hjem med fokus på etikk, ansvar og toleranse. Mor siterte stadig Albert Schweitzer. For meg er det helt selvfølgelig at jeg må tolerere de som er litt annerledes enn flertallet.

Finn Schjøll har reist seg fra langbordet, og grepet fatt i noe som for intervjuer ser ut som en tapetkniv. En øvet hånd går løs på blomsterstilk.

- Vi kan alltid søke det vanskelige, men jeg tror at vi må lære oss å se etter lys.

Livet er ikke alltid lett, men hvor kommer den idéen fra at det skal være så lett? Selv forsto jeg tidlig at livet byr på en del utfordringer. Likevel var jeg heldig, jeg vokste opp i en storfamilie som fungerte. Med den erfaringen var mye vunnet. Jeg har vært opptatt av at noe må du tåle. Men det er klart: Dersom glasset ditt er fullt, så tåler du ikke mer.

Du selv må jo ha tatt et veivalg en gang i livet.

- Jeg var 30 år, var gift og hadde barn. Det var ingen enkel sak, men i ettertid ser jeg at jeg la sterkere dramatiske føringer for det hele enn det som var nødvendig. Og det er jo en gang sånn: Hvor opptatt kan man innbille seg at andre blir av en selv? Hvor opptatt er du av deg selv? Tror du at andre er noe mindre opptatt av seg selv? Hvor får vi det fra at alle andre er så opptatt av meg og mitt? Ordene andre kommer med, har ingen makt før du tar dem innover deg. Til og med i Håvamål står det å lese: ”Det er ikkje alle lag du skal fara til, det er ikkje alle ord du skal svara til”.

- Jeg har ikke kjent folk personlig som har hatt det veldig, veldig vanskelig i forbindelse med å stå fram som homofil. Men så er det jo det at felles skjebne gir felles trøst. Man skjønner på et tidspunkt at man er ikke alene. Det er vanskelig for meg å stå fram med en stor og sterk historie, for det har jeg ikke. Det er heller ikke nødvendig, vi skal være glad vi slapp det.

OK. Men hva hjalp deg? Hvor har du hentet den styrken fra?

- Barndommen. Jo eldre jeg blir, jo mer forstår jeg hvor viktig barndommen er. Ellers har jeg vært opptatt av grunnleggende ting som egne omgivelser, først å fremst å ha det ryddig og luftig. Så kan man begynne med de pene blomstene og det der. Hverdagsgleder er viktige, om de så kan virke overfladiske og banale. Men det hjelper ikke å gå og kjøpe enda en bukett hvis du på en måte ikke ser den. Hvor lenge varer gleden over en pen ting? Kanskje hadde det vært bedre å gå en hyggelig tur.

- Det er klart jeg har hatt vanskeligheter. Men tankene mine har hjulpet meg. De er mitt viktigste tilfluktssted. Der henter jeg kraft og inspirasjon. Det får jeg bare ved å se ut av vinduet.

Hvilke erfaringer har du med å møte helsevesenet?

- Da jeg ble skilt, så var jeg nesten på hysteriets rand. Vi fikk snakke med psykolog, både jeg og hun jeg var gift med. For meg var det viktig å få bekreftelse på at jeg tok det riktige valget. Jeg ønsket kontakt med en psykolog som selv var homofil, og fikk det. For meg var dette en god opplevelse.

Hvordan tror du det hadde vært for deg hvis du hadde møtt en streng, mannlig psykiater med kirkelig bakgrunn?

- Jeg tror det ville ha vært veldig vanskelig. Eksisterer sårne? Nei, jeg gikk jo for å få medhold og bekreftelse, og hadde jeg ikke fått det, så hadde jeg funnet en annen en. Det er som med en blomsterhandler: Lager han ikke den buketten du vil ha, så gå til en annen. Du må ikke innbille deg at det er alle leger som passer for deg. Men det er jo litt ditt eget ansvar også: Hvis det er en som ikke passer for deg, så må du gå videre.

Så du tenker at individet har et ansvar oppi det hele?

- Ja, unnskyld, hvis du ikke tar litt ansvar for ditt eget liv, hvordan kan andre ta det? Så lenge du er i stand til det, da. Men når du søker hjelp, så har du allerede tatt et ansvar, og begynt på noe. Selv trengte jeg hjelp til å vite at det var helt OK å være homofil. Og det var det jo.

For senere har du jo oppnådd en anerkjent posisjon i det norske samfunn -.

- He, det var vel å ta litt hard i. Jeg er jo bare en helt alminnelig blomsterbinder, nå må vi bremse litt. I mitt liv vil jeg alltid være meg. Hver mann, sin virkelighet. På et tidspunkt da jeg hadde det vanskelig i livet, ble jeg engasjert av NRK. Takk Brita og Toppen! Det opplevdes som et lys i tunnelen. Å bli sett. Jeg ante jo ikke da, at det var blomstene de elsket.

Ja, forsvinner du litt bak disse blomstene, synes du?

- Nei, jeg synes overhodet ikke det. De er krykkene mine, jeg kunne ikke klart meg uten. For øvrig synes jeg ikke det spiller noen særlig rolle hva jeg måtte mene. Om alt.

Vil du si at det i dag er rimelig aksept i det norske samfunn for homofile. Eller er det steder man fortsatt møter fordommer? Hva med kirken, for eksempel?

- Jeg synes kirkens folk prøver å gjøre så godt de kan, men de er ikke flinke nok. Men de kommer til å kunne det. De har ikke noe valg. Vi lever faktisk i et samfunn som er lovregulert. Lover er noe av det viktigste vi har.

Så dette med straffelovens § 213 i 1972 –

- Tusen takk, Karen-Christine Friele! Det der var utrolig viktig. At du som homofil ikke blir stemplet som om du gjør noe ulovlig.

Og homofili var jo en diagnose i Norge fram til 1978 –

- Ja, men så feil kan man ta. Men det har med uvitenhet å gjøre. Man må forsøke å forstå det ut fra den tiden det var, også. Men så må man reise mot urettferdighet. Lær av Wenche Foss.

Finn Schjoll stopper opp et øyeblikk, og ser alvorlig ned i gulvet. Så tar han opp igjen kniven og blomstene, og fortsetter:

- Selv er jeg rimelig fornøyd. Det er ingen grunn til å være bitter. Egentlig tror jeg det er få mennesker som har grunn til å være bitre. Hvis du har rettferdighet i stedet for selvrettferdighet som mål, så tror jeg det går lettere.

- Men det sier jeg til de som er unge og som har det vanskelig: Søk hjelp. Og det må jo være lov å gå feil, og gjøre feil, ikke minst som ung. Det er jo øvelsens tid. Alt er en vei å gå.

Og du har hatt din vei –

- Jeg har vært heldig i den forstand at alt har kommet sent til meg i livet. Trehjuls sykkel fikk jeg da jeg var syv, ski fikk jeg da jeg var ti, fordi jeg hadde en lidelse i benet. Der jeg vokste opp, fantes det fremdeles plass til å røre seg. Barn trenger fysisk rørelse og utfoldelse. Nå for tiden

Finn Schjoll i sitt hjem

Foto: Arne Thorvik

er det vanskelig å slåss for en lekeplass, når det står en utbygger og vil ha den. Og så var jeg voksen da jeg skjønnte hvor landet lå med meg selv. Kanskje kunne jeg allerede ha skjönt det da jeg var 18–20 år. Men den gangen reagerte jeg negativt på å se en mann jeg opplevde som feminin, i dag synes jeg det bare er deilig. Den gangen var jeg redd for det, men det var ting jeg laget meg selv i mitt eget hode.

Det homofile miljøet er ganske forskjelligartet. Er det deler av det du har hatt vanskelig for å akseptere?

- Nei, det må ha vært av engstelse da jeg var ung. Nå synes jeg alle variantene er helt fantastiske. Det er ingen grunn til å holde igjen.

- Jeg tenker ikke så mye på meg selv, heller, for det er ikke noen grunn til det. Det er større ting rundt en som er vanskeligere. Fattigdom, for eksempel. Tenk også på hvor hjelpeløse eldre mennesker kan være. I det norske samfunn er det i dag mange homofile forbilder. Vi er mange, tenk på hvilken kraft vi har. Det er ingen som kan ta oss lenger.

Ja, mener du at denne homo-kampen ikke er så aktuell lenger. At kampen er vunnet, for å si det sann?

- Nei, det mener jeg ikke å si. Men nå vet vi nok til at den kan foregå på et intellektuelt plan. Men det skal ikke jeg sette premissene for. Hvis jeg nå fremstår som såre glad og fornøyd, så bør ikke jeg sette premissene. Det er de som opplever en annen virkelighet. Men selv kan jeg ikke late som min virkelighet er vanskeligere enn den er. Igjen: Jeg hadde en god oppvekst. Moren min sørget for ting hjemme, faren min sørget for pengene. Nå ser det nesten ut som om barn kan ha to mødre, av og til to fedre. At de har samme funksjon, liksom.

Hva tenker du da om dette med homofil adopsjon?

- Hm. Er det noe i veien for det?

Ja, da får man jo to fedre eller to mødre –

- Det er noe helt annet. Jeg mente: Som barn skal du ha to forskjellige personligheter å forholde deg til. Gjerne en som er ettergivende, og en annen som er streng, men som utfyller hverandre. Det fungerte for mitt vedkommende. Jeg kan ha inntrykk av at homofile er flinkere enn andre til liksom å spille på flere strenger. Kanskje gjør det dem til bedre foreldre. Ikke minst tror jeg homofile er oppmerksomme på hvor viktig det er at barna blir møtt og sett.

Mange i dag opplever jo å vokse opp med en forelder –

- Ja, men det behøver ikke være dårlig. Men det kan være vanskelig å være alene, det kjenner jeg til.

Det ringer på døren, og blomsterhandleren lukker opp for to unge fotograf-damer, kledd i svart fashion. Leiligheten skal fotograferes.

- Helt til slutt: Det er en ting jeg synes er viktig. Hvis du føler at ting er veldig vanskelige, så prøv å søke hjelp i tide. Forsøk også å forsone deg med din situasjon, og å komme videre. Alle må prøve å forsone seg med den situasjonen du er født inn i, selv om det kan være vanskelig. Ikke vær bitter, og la de små ting være små. Og de ting du ikke kan gjøre noe med, må du la ligge.

- Selv har jeg bestemt meg for å være positiv. Når jeg legger meg, bestemmer jeg meg for hva jeg skal tenke på neste morgen. At jeg finner en fin ting å tenke på. Noen ganger fungerer det fint. Litt kan du selv bestemme hvordan dagene dine skal bli.

- sier Finn Schjoll, blomsterhandler og hverdagsfilosof, som avslutningsvis gir intervjueren en sitatbok han selv har redigert. Dedikasjonen skrives for hånd: "Gode tanker gir gode dager, gode dager gir bedre liv". Så er det slutt, de to unge fotograf-damene er i ferd med å rigge opp utstyret. Interiør og plassering diskuteres. Det skal være selskap her i kveld.